

יחידה 5. ה' בורא את הצומח

(פסוקים יא-יג)

א. הקדמה

עד כה ברא ה' רק **דומם**. ביום השלישי ברא ה' את הצומח.

מה מייחד את הצומח מהדומם?

הצומח מיוחד בכך שיש לו יכולת התחדשות וריבוי (נובט, גודל, נובל, מזריע).

הצומח מכיל בתוכו את כוח הצמיחה החדש - הזרעים.

התורה מציינת שני סוגי צמחים מרכזיים:

- עשבונים - צמחים בעלי שדרה גמישה, המחזיקים מעמד בדרך כלל רק שנה ומתחדשים מדי שנה.
- עצים - בעלי גזע קשיח, העומדים שנים רבות.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יא. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

תְּדַשֵּׂא¹ הָאָרֶץ תּוֹצִיא הָאָרֶץ דָּשָׁא צמחייה

עֵשֶׂב צמחים חד-שנתיים מְזַרְיעַ זֶרַע המצמיח בתוכו זרעים

עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו² לפי הסוג שלו (עץ של מין אחד לא יצמיח פרי של מין אחר)

אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בּוֹ עַל-הָאָרֶץ

וַיְהִי-כֵן:

יב. וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא

עֵשֶׂב מְזַרְיעַ זֶרַע לְמִינֶהוּ

וְעֵץ עֹשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בּוֹ לְמִינֶהוּ

וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:³

יג. וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:

ג. מנגינת הכתוב

זכינו לכך שה' ברא בעולמנו צמחייה מרהיבה, ולה תועלת עצומה לכל החיים בעולם - מזון, יופי, צל, חומרי גלם ועוד.

ה' ברא בעולם את ההתחדשות, את התרבות ואת ההמשכיות.

- תדשא** - הדשא בלשון התורה שונה במובנו מהדשא בלשוננו. בפסוק שלפנינו הכוונה היא "ללבוש צמחייה" (כך גם ברש"י וברשב"ם). הדשא הוא השם הכולל, והעשב והעץ הם הפרטים. (להדגשת העניין - בחוברת המילה דשא צבועה בכחול, והעשב והעץ באדום.)
- מינו** - המילה **מיון** נובעת ממילה זו, ומשמעה - חלוקה למינים. כל הבריאה מחולקת למינים. בצמחייה אנו מחלקים למינים שונים עפ"י חלוקה שיטתית ברמות שונות, כגון משפחות של: שושניים, סחלבים, דלועים וכו'.
- ביום זה נאמר פעמיים "כי טוב" - פעם על בריאת היבשה ופעם על בריאת הצומח.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- נסב את תשומת לב התלמידים למילה הצבועה בכחול - דשא - שם כולל לצמחייה.
- נסב את תשומת לב התלמידים למילים הצבועות באדום - עשב, עץ - שני סוגים עיקריים של צמחים.
- נבקש מהתלמידים לסמן במדגש את המילים שבהן אותיות השורש: ז.ר.ע.

בצד שמאל:

- כחלק מהמשך תיאור התהליכיות בבריאה, נבקש מן התלמידים לצייר צמחים בציור שבעמוד השמאלי.
- על מנת ליצור הבדלה בין הצמחים החד-שנתיים לעצים, נבקש מהתלמידים להקיף בצבע אחד את הצמחים שעל פירותיהם מברכים "בורא פרי העץ" ובצבע אחר את אלה שעליהם מברכים "בורא פרי האדמה".

המחשות נוספות:

- להביא פירות וירקות לכיתה ולאתר עם הילדים היכן נמצא הזרע או הגרעין שלהם.
- לצאת לחצר, לחפש מיני צמחים שונים ולמצוא את הזרעים שלהם.
- לבצע בכיתה הנבטה: נבקש מהתלמידים להביא לכיתה סוגים שונים של זרעים - שעועית, חיטה, עדשים, חומס וכדומה. נניח אותם על משטח של צמר גפן רטוב למשך מספר ימים, עד שהזרעים ינבטו.

ה' בורא את הצומח

פרק א פסוקים יא-יג

יחידה 5

יום ג'

יא. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשֵּׂא

הָאָרֶץ דָּשָׁא

עֵשֶׂב מְזַרְיעַ זֶרַע

עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו

אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בּוֹ עַל-הָאָרֶץ

וַיְהִי-כֵן:

יב. וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ

דָּשָׁא עֵשֶׂב מְזַרְיעַ זֶרַע לְמִינֶהוּ

וְעֵץ עֹשֶׂה-פְּרִי

אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בּוֹ לְמִינֶהוּ

וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

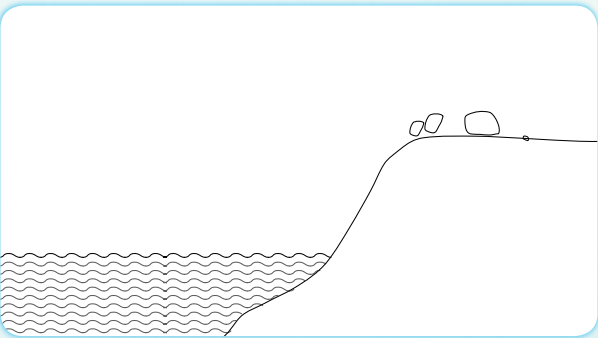
יג. וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:

ה' ברא עושר גדול של צמחים בעולם. כל צמח מתחיל את דרכו מזרע, והוא גם מצמיח זרעים חדשים. צבעו בירוק את המילים בהן מופיע השורש ז.ר.ע.

מדף המדבקות:

א. ה' ברא עושרו שני סוגים של צמחים: עשבים [בעלי גבעול גמיש ושכיר, הצומחים מחדש מדי שנה] ועצים [בעלי גזע חזק, הממשיכים בצמיחתם לאורך שנים]. הדביקו תמונה של צמחים חד-שנתיים ליד השורה שבה מופיעה המילה עשב, ותמונה של עץ ליד השורה שבה מופיעה המילה עץ. ב. הדביקו את מחזור החיים של הצמח מול המילים מזריע זרע למינהו (נפסוק י"ב).

ביום השלישי ברא ה' צמחים רבים ומגוונים העוזרים לנו ומשמחים אותנו מאוד. ציירו שיחים ועצים על היבשה.

הקיפו בכתום צמחים שעל אכילתם מברכים "בורא פרי האדמה" ובצבע ירוק עצים שעל פירותיהם "מברכים בורא פרי העץ".

יחידה 12. יום השביעי: ה' מקדש את השבת (פרק ב, פסוקים א-ג)

הערה חשובה: חלוקת הפרקים המופיעה בחומשים שלנו הנה חלוקה נוצרית! אנו משתמשים בה מטעמי נוחות בלבד (כדי לא לבלבל את הלומדים). כבר כאן, בתחילת פרק ב' ניתן לראות בעייתיות בכך שפסוקי השבת מופרדים משאר ימי הבריאה, כאילו שהשבת איננה הפסגה של ששת ימי בראשית, כאילו שהשבת איננה היום השביעי.

אנו ממליצים ללמד את פסוקי השבת ברצף אחד עם ששת ימי בראשית, ולהתחיל את פרק ב' מפסוק ד', בהתאם לחלוקה היהודית המקורית.

(אין צורך לומר כל זאת לילדים, אולם חשוב שאנחנו, כמורים, נהיה מודעים לכך.)

א. הקדמה

מה קרה כשהסתיימה הבריאה?

כשהסתיימה הבריאה, הגיע היום השביעי! הגיעה השבת!
ביום זה ה' לא ברא דבר. להיפך, ביום הזה ה' שבת מכל מלאכתו.

יום השבת הוא המציאות המושלמת.

בשישה ימים סיים ה' לברוא עבודנו את העולם היפה והנהדר, והיום השביעי הוא מציאות של שלמות גשמית ורוחנית גם יחד. זוהי מציאות של שלמות מבורכת ומקודשת.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

רצוי לקרוא בקצב אטי ונינוח.

א. וַיִּכְלּוּ נִגְמָרָה, הוֹשְׁלָמָה בְּרִיאַת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צִבְאָם (הַמוֹנֵי הַנִּבְרָאִים מְכוּנִים הַצִּבָּא שֶׁל הַשָּׁמַיִם וְשֶׁל הָאָרֶץ):

ב. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי (עד תחילת היום השביעי)

מִלֹּאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה

וַיִּשְׁבֹּת לֹא בָרָא דָבָר בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל-מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

ג. וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲשָׂה יוֹם זֶה לְמִקּוֹר הַבְּרָכָה בַּעֲלֹם (רמב"ן)

וַיִּקְדֹּשׁ אֶת־יָמֵינוּ קִידֵשׁ יוֹם זֶה יוֹתֵר מִכָּל הַיָּמִים

כִּי בּוֹ שַׁבָּת מְכַל-מְלָאכָתוֹ

אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

ג. מנגינת הכתוב

השבת היא היום המבורך ביותר והקדוש ביותר.

ה' נתן את השבת כיום מנוחה וקדושה עבור עם ישראל כולו. מתנה יקרה נתן לנו ה' - יום שבו שובתים מכל מלאכה של ימות החול ועוסקים בדברים המיוחדים לשבת. כל המשפחה יכולה לשבת ביחד ולאכול, לשיר, לשחק וללמוד.

תודה לך, ה', שנתת לנו יום נפלא זה!

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- נבקש מהתלמידים לצבוע את המילים שבהן השורש ש.ב.ת.
- פעילות שבה התלמידים עוזרים להכין את השולחן לקראת שבת (במדבקות - עצמים הקשים מעט לציור עבור ילד בכיתה א'. את השאר הם משלימים על פי ההוראות וכיד הדמיון הטובה עליהם).

המחשות נוספות

- שירים לכבוד שבת.
 - אילו דברים מיוחדים אתם עושים בביתכם בשבת?
 - כיצד אתם מענגים ומכבדים את יום השבת?
 - הכנת קישוט לכבוד שבת וכדומה.
 - שיר "כמה טוב שבאת" של אהרון רזאל (ל"אמיצים" בלבד - אפשר לחבר לשיר שורות חדשות).
 - תרגיל בתנועה (חשוב להגדיר מראש את הכללים: אסור לתלמיד לגעת בחברו, אסור לדבר בזמן התרגיל):
- א. הילדים מתפזרים בכיתה וכל אחד נעמד במרחב פנוי (מזיזים את השולחנות ואת הכיסאות הצדה).
- ב. כל ילד בוחר תנועה המדגימה פעולה שעושים במשך השבוע, לדוגמה: כתיבה, ציור,

הפעלת מכשיר חשמלי וכדומה.

ג. ברגע שהמורה מסמן - כל ילד עושה את התנועה, תוך כדי הליכה בכיתה.

ברגע שהמורה אומר "שבת" - כל הילדים עוצרים.

חוזרים על התרגיל מספר פעמים. לאחר מספר פעמים אפשר לשנות תנועה.

- אפיית חלות
- כתיבת המילה שבת על הלוח ומציאת מילים מאותו השורש (וישבות, שביתה וכו').
- דיון - מה מזכירה לי המילה שבת? מה ההבדל בין שבת לבין שאר ימות השבוע (בפעולות, באוכל, במשפחה, וכו')?

רקע כללי לפרק ב'

בפרק ב', חוזרת התורה ומלמדת אותנו בצורה מפורטת יותר כיצד ברא ה' חלקים מסוימים בבריאה -

כיצד התפתח עולם הצומח, כיצד נבראו האדם, הנהרות, גן עדן וכו'.

יום השבועי: ה' מקדש את השבת

פרק ב פסוקים א-ג (רצוי לקרוא בקצב אסי ונינוח)

יחידה 12

שבת קדש

כולנו אוהבים את השבת ומתכוננים לקראתה.
 ערכו את השולחן לכבוד שבת:

מדף המדבקות הדביקו:

- יין וגביע.
- חלות.

ציירו:

- פרחים באגרטל.
- צלחות, כוסות, סכ"ם.

במה עוד אתם אוהבים לכבד את השבת? הוסיפו זאת לציור.
 הכל מוכן?
 הגיע הזמן?
 הדליקו את נרות השבת!

שבת

א וַיֵּכְלוּ
 הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צָבָאם:

ב וַיְכַל אֱ-לֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה
 וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

מָכַל-מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

ג וַיְבָרֶךְ אֱ-לֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי
 וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ
 כִּי בּוֹ שִׁבְתָּ מְכַל-מְלַאכְתּוֹ
 אֲשֶׁר-בָּרָא אֱ-לֹהִים לַעֲשׂוֹת:

א	ב	ג	ד	ה	ו	שְׁבֹת
---	---	---	---	---	---	--------

צבעו בצהוב את היום המקודש

השבת היא היום המקודש והמבורך -
 ביום זה שבת ה' ממלאכתו.
 הדגישו את המילים שבהן השורש ש.ב.ת.

29

28